

року №1-рп/2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-16>.

9. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 року // ВВР України. 2016. № 28. Ст.532. **10.** Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів: Постанова Верховної Ради України від 10 жовтня 2013 року №636-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>. **11.** Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року // ВВР України. 2016. № 31. Ст. 545. **12.** Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 року // ВВР України. 2017. № 48. Ст.436.

УДК 342.7

Н. М. КОРНІЄНКО-ЗЕНКОВА

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА КОЖНОГО ЗНАТИ СВОЇ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Розглядаються положення Кримінального процесуального кодексу України стосовно забезпечення знання прав та обов'язків особами, які беруть участь у кримінальному процесі. Наголошується, що право знати свої права та обов'язки має забезпечуватися відповідними повноважними суб'єктами на всіх стадіях кримінального процесу щодо затриманої особи, підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача або відповідача, свідка, поручителя, представника неповнолітнього та інших. Встановлено, що обов'язок роз'яснити права вказаним особам пов'язується, як правило, з конкретною процесуально-правовою ситуацією, тобто з тими правовідносинами, які виникають з певних юридичних

© КОРНІЄНКО-ЗЕНКОВА Наталія Миколаївна – головний консультант Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя, аспірантка Київського університету туризму, економіки і права

фактів. Цим зумовлено необхідність чітко і своєчасно роз'яснювати конкретні точно визначені права та обов'язки, а не просто їх перераховувати, з тим, щоб ці учасники їх розуміли. Доводиться, що право знати права та обов'язки в кримінальному процесі передбачає не тільки обов'язок повідомити їх особі та роз'яснити, а ще низку обов'язків, призначених забезпечити це право.

Ключові слова: процесуальні права, право знати свої права та обов'язки, обов'язок роз'яснити право, процесуальні акти, процесуально-правова ситуація.

Корниенко-Зенкова Н.Н. Обеспечение права каждого знать свои права и обязанности в уголовном процессе Украины

Рассматриваются положения Уголовного процессуального кодекса Украины относительно обеспечения знания прав и обязанностей лицами, принимающими участие в уголовном процессе. Подчеркивается, что право знать свои права и обязанности должно обеспечиваться надлежащими полномочными субъектами на всех стадиях уголовного процесса в отношении задержанного, подозреваемого, обвиняемого, потерпевшего, гражданского истца или ответчика, свидетеля, поручителя, представителя несовершеннолетнего и других. Установлено, что обязанность разъяснить права указанным лицам связывается, как правило, с конкретной процессуально-правовой ситуацией, то есть с теми правоотношениями, которые возникают из определенных юридических фактов. Этим обусловлена необходимость четко и своевременно разъяснять конкретные точно определенные права и обязанности, а не просто их перечислить, с тем, чтобы эти участники их понимали. Обосновывается, что право знать права и обязанности в уголовном процессе предусматривает не только обязанность сообщить их лицу и разъяснить, но и еще ряд обязанностей, призванных обеспечить это право.

Ключевые слова: процессуальные права, право знать свои права и обязанности, обязанность разъяснить право, процессуальные акты, процессуально-правовая ситуация.

Korniienko-Zienkova Nataliia. Ensuring the right to know your rights and duties in the Criminal process of Ukraine

The provisions of the Criminal Procedural Code of Ukraine concerning the provision of knowledge of rights and duties by persons participating in the criminal process

are considered. It is noted that the right to know their rights and duties should be ensured by the appropriate authorities at all stages of the criminal process regarding to the detained person, the suspect, accused, victim, civil plaintiff or defendant, witness, guarantor, representative of a minor and others. It was found that responsibility to explain the rights to the indicated persons is usually associated with a specific procedural-legal situation, that is, with the legal relationships arising from certain legal facts. This is conditioned by the clarify rights and duties in a clear and timely manner, rather than merely listing them, in order for these participants to understand them. It will be that the right to know the rights and duties in the criminal process involves not only the duty to inform them and explain them, but also a number of duties designed to secure this right.

Keywords: *procedural rights, the right to know their rights and duties, the duty to clarify the law, procedural acts, procedural and legal situation.*

Конституція України кожному гарантує право знати свої права та обов'язки (стаття 57)¹. Це означає, що в законодавстві України неодмінно повинні бути передбачені положення, що конкретизують нормативний зміст передбаченого даною статтею конституційного права людини та його гарантії. Разом з тим, огляд чинного законодавства України показує, що вказані положення не сконцентровані в одному законі, а містяться в багатьох різних нормативно-правових актах, визначаючи окремі аспекти названого права людини.

Одним із законів, який включає значну кількість положень стосовно права людини знати свої права та обов'язки, є Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК)². У цьому Кодексі акцент зроблено насамперед на забезпеченні кожному права знати свої права як однієї з умов забезпечення *права на захист* у зв'язку з кримінальним обвинуваченням та засудженням людини за злочин.

Про це свідчить перш за все стаття 20 КПК “Забезпечення права на захист”, якою встановлено, що “слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника”. Тобто, встановлюється *обов'язок* слідчого, прокурора, слідчого судді, а також суду

не тільки самим роз'яснити права підозрюваному та обвинуваченому, а й забезпечити останнім реалізацію їх права на правову допомогу, що також призначене для забезпечення кожному, хто опиняється в якості підозрюваного чи обвинуваченого, знання ним своїх прав та обов'язків.

Варто звернути увагу, що хоч у статті 20 КПК записано про роз'яснення самих тільки прав, однак не підлягає сумніву необхідність роз'яснення також обов'язків підозрюваного та обвинуваченого. Такий висновок можна зробити із статті 42 КПК, яка разом з переліком процесуальних прав підозрюваного та обвинуваченого у частинах третій-шостій, встановлює також їх у частині сьомій статті їх обов'язки. А в частині восьмій цієї статті прямо зазначено, що «підозрюваному, обвинуваченому вручається пам'ятка про його процесуальні права та обов'язки одночасно з їх повідомленням особою, яка здійснює таке повідомлення».

Важливість знання кожним підозрюваним та обвинуваченим своїх прав і обов'язків підкреслюється тим, що у переліку прав, зазначених у частині третій статті 42 КПК, *першими* вказані право «знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують» (пункт 1), та право «бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені цим Кодексом, а також отримати їх роз'яснення» (пункт 2).

Останній припис має принципове значення, оскільки зобов'язує усіх процесуальних суб'єктів (слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд), які мають відповідні владні повноваження у кримінально-процесуальних відносинах по відношенню до осіб підозрюваних або обвинувачених, не просто повідомити останніх про їх права та обов'язки, перелічивши їх, а повідомити про них чітко і своєчасно, а також *роз'яснити* ці права та обов'язки. Отже, даний обов'язок спрямований на те, щоб його належне виконання забезпечувало право підозрюваних і обвинувачених *дійсно знати* свої права та обов'язки, тобто розуміти їх в якості необхідної поведінки цих осіб у процесуальних правовідносинах, а також розуміти наслідки відхилення від такої поведінки.

З аналізу прав підозрюваного та обвинуваченого, передбачених у статті 42 КПК, випливає також ще один висновок, а саме: що їх праву знати свої права та обов'язки відповідає не тільки обов'язок вказаних суб'єктів (слідчого, прокурора, слідчого судді, суду) чітко і своєчасно повідомити про ці права і обов'язки та роз'яснити їх, а ще й ціла низка інших обов'язків.

Зокрема, такими обов'язками, що забезпечують право підозрюваного та обвинуваченого знати свої права і обов'язки в кримінальному процесі, на нашу думку, можна вважати:

- надання на їх першу вимогу захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – надання таких побачень без обмеження їх кількості й тривалості; забезпечення участі захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій, а також забезпечення надання правової допомоги за рахунок держави у випадках, передбачених КПК та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату (пункт 3 частини третьої);

- ознайомлювання з матеріалами досудового розслідування в порядку, встановленому КПК, і відкриття матеріалів згідно статті 290 КПК (пункт 14 частини третьої);

- надання копій процесуальних документів і письмових повідомлень (пункт 15 частини третьої);

- надання можливості користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі потреби забезпечувати підозрюваного, обвинуваченого послугами перекладача за рахунок держави (пункт 18 частини третьої);

- ознайомлювання обвинуваченого з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду (пункт 5 частини четвертої);

- забезпечення знання обвинуваченим про подані апеляційні та касаційні скарги на судові рішення, заяви про їх перегляд (пункт 6 частини четвертої);

- надання обвинуваченому роз'яснення щодо порядку підготовки та використання досудової доповіді (пункт 7 частини четвертої); ознайомлювання обвинуваченого з текстом досудової доповіді (пункт 8 частини четвертої);

- забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, який є іноземцем і тримається під вартою, адміністрацією місця ув'язнення його зустрічі з представником дипломатичної чи консульської установи відповідної іноземної держави (частина шоста).

Наведений перелік обов'язків не є вичерпним, оскільки, як сказано в частині п'ятій статті 42 КПК, «підозрюваний, обвинувачений мають також інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом». А відповідно до статті 43 КПК, перераховані вище права обвинуваченого мають також виправданій і засуджений, – в обсязі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження.

Таким чином, якщо узагальнити сказане, то забезпечення права людини (особи) знати свої права та обов'язки в кримінальному процесі передбачає наступні види обов'язків визначених законом суб'єктів: 1) *ознайомити особу з її процесуальними правами та обов'язками і роз'яснити* вказані права та обов'язки; 2) *надати особі процесуальні документи* для ознайомлення з ними; 3) *інформувати особу про наявність відповідних процесуальних актів*, які стосуються її прав чи обов'язків; 4) *забезпечити особі користування професійною правовою допомогою*, в тому числі надання їй безоплатної правової допомоги у визначених законом випадках; 5) *забезпечити особі за рахунок держави користування фаховою допомогою перекладача* для усунення мовних перешкод у частині знання нею своїх прав та обов'язків; 6) *забезпечити особі-іноземцю зустрічі з представником дипломатичної чи консульської установи* відповідної іноземної держави.

Відзначимо також, що роз'яснення прав та обов'язків стосується не тільки підозрюваного, обвинуваченого, виправданого чи засудженого, а й *свідків* та інших осіб. Так, стаття 65 КПК встановлює, що не можуть без їх згоди бути допитані як свідки особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипло-

матичних представництв – без згоди представника дипломатичної установи. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд перед допитом зазначених осіб зобов'язані роз'яснити їм право відмовитися давати показання. А згідно статті 83 КПК, у разі задоволення відводу захисника, представника слідчий суддя, суд роз'яснює право запросити іншого захисника чи представника підозрюваному, обвинуваченому, а також *потерпілому, цивільному позивачу, цивільному відповідачу*, з наданням їм для цього відповідного часу.

Частина третя статті 180 КПК «Особиста порука» встановлює обов'язок роз'яснення *поручителю*, «у вчиненні якого кримінального правопорушення підозрюється або обвинувачується особа, передбачене законом покарання за його вчинення, обов'язки поручителя та наслідки їх невиконання, право на відмову від прийнятих на себе зобов'язань та порядок реалізації такого права». Так само, згідно з частиною третьою статті 182 КПК «Застава», при застосуванні запобіжного заходу у вигляді застави «підозрюваному, обвинуваченому роз'яснюються його обов'язки і наслідки їх невиконання, а *заставаодавцю* – у вчиненні якого кримінального правопорушення підозрюється чи обвинувачується особа, передбачене законом покарання за його вчинення, обов'язки із забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого та його явки за викликом, а також наслідки невиконання цих обов'язків». У разі внесення застави згідно з ухвалою слідчого судді, суду щодо особи, стосовно якої раніше було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, передбачені цією частиною роз'яснення здійснюються уповноваженою службовою особою місця ув'язнення.

Крім того, обов'язок забезпечити учасникам кримінального процесу знання ними своїх прав та обов'язків, не обмежується усним роз'ясненням цих прав та обов'язків. Так, стаття 179 КПК «Особисте зобов'язання» встановлює вимогу, згідно з якою «підозрюваному, обвинуваченому *письмово під розпис* повідомляються покладені на нього обов'язки та роз'яснюється, що в разі їх невиконання до нього може бути застосований більш жорсткий запобіжний захід і на нього може бути накладено грошове стягнення». Аналогічним чином ви-

рішено питання у статті 195 КПК «Застосування електронних засобів контролю», в якій встановлено, що «слідчий, працівник органу Національної поліції перед застосуванням електронного засобу контролю *зобов'язаний під розпис* роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому правила користування пристроєм, техніку безпеки поводження з ним та наслідки його зняття або неправомірного втручання в його роботу з метою ухилення від контролю». Згідно статті 384 КПК «Роз'яснення права на суд присяжних» прокурор, суд зобов'язані роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних. Письмове роз'яснення прокурора обвинуваченому про можливість, особливості і правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних додається до обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування, які передаються до суду.

Також варто відзначити, що встановлюючи обов'язок роз'яснення особі її прав та обов'язків, КПК не обмежується загальною вимогою роз'яснити права «взагалі», а визначає, які саме *конкретно* права повинні бути особі роз'яснено. Так, зокрема, у статті 193 КПК «Порядок розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу» встановлено: «Слідчий суддя, суд, до якого прибув або доставлений підозрюваний, обвинувачений для участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу, зобов'язаний роз'яснити його права: 1) мати захисника; 2) знати суть та підстави підозри або обвинувачення; 3) знати підстави його затримання; 4) відмовитися давати пояснення, показання з приводу підозри або обвинувачення; 5) давати пояснення щодо будь-яких обставин його затримання та тримання під вартою; 6) досліджувати речові докази, документи, показання, на які посилається прокурор, та надавати речі, документи, показання інших осіб на спростування доводів прокурора; 7) заявляти клопотання про виклик і допит свідків, показання яких можуть мати значення для вирішення питань цього розгляду».

Даний перелік процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого сформульовано як вичерпний, а тому про роз'яснення інших прав чи обов'язків у цьому разі мова не йде.

Обов'язок слідчого судді, суду роз'яснити саме такий, а не інший, перелік прав зумовлений тим, що вказаний обов'язок пов'язаний з *конкретною процесуально-правовою ситуацією* – розглядом слідчим суддею, судом клопотання про застосування стосовно підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу. Вказаним юридичним фактом визначається комплекс тих процесуальних прав, які є необхідними підозрюваному чи обвинуваченому для свого захисту у даній конкретній ситуації. А з цього факту випливає і відповідний обов'язок слідчого судді або суду роз'яснити саме такі права, – обов'язок, що відповідає встановленому статтею 42 КПК праву бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені вказаним Кодексом, а також отримати їх роз'яснення, та конституційному праву людини знати свої права і обов'язки.

Так само конкретно визначено обов'язок роз'яснити право на звільнення від кримінальної відповідальності та право особи заперечувати проти закриття кримінального провадження (стаття 285 КПК).

Дещо інакше сформульовано обов'язок щодо роз'яснення прав у статті 208 КПК «Затримання уповноваженою службовою особою». В ній зазначено, що уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування, вимагати перевірку обґрунтованості затримання «та інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом».

З нашої точки зору, положення даної статті сформульовано не досить коректно. По-перше, потребує пояснення, чи стосується обов'язок службової особи повідомити затриманому «зрозумілою

для нього мовою» лише підстави затримання та злочин, в якому він підозрюється, чи також і роз'яснення зазначених у статті прав. Не зайвим було б посилання у даному випадку також на частину другу статті 29 КПК, відповідно до якої повідомлення має бути зроблене особі «мовою, якою вона достатньо володіє для розуміння суті підозри у вчиненні кримінального правопорушення».

Як зазначається в одному з коментарів до КПК, особа має володіти мовою, якою роз'яснюється підозра, на рівні, що має можливість зрозуміти значення повідомлення. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (пункт 2 статті 5) не вимагає, щоб повідомлення відбулося рідною мовою підозрюваного, а лише «зрозумілою» мовою. Тому роз'яснення, наприклад, англійською мовою особі, яка нею володіє достатньою мірою, хоча її рідна мова є іншою, буде достатнім, аби виконати вимоги цієї статті. Визначення того, чи володіє особа мовою у достатньому обсязі, є питанням конкретних обставин. Також «зрозуміла мова» передбачає, що зміст повідомлення доступний для розуміння пересічною особою, яка не зобов'язана бути обізнаною із суто юридичними термінами. Повідомлення на кшталт «ви затримані на підставі частини першої статті 208 КПК за підозрою у вчиненні злочину, передбаченого 232-1 Кримінального кодексу України» слід вважати незрозумілим пересічній людині³.

По-друге, некоректною є вказівка на необхідність роз'яснення вказаною службовою особою «інших процесуальних прав, передбачених цим Кодексом». У зв'язку з цим можна зауважити, що, наприклад, автори більшості коментарів до цієї статті взагалі уникають коментування положення щодо «інших процесуальних прав»⁴.

Переважає більшість таких прав жодним чином не пов'язана з ситуацією затримання підозрюваного, а тому обов'язок в частині роз'яснення останньому процесуальних прав, які не мають відношення до ситуації затримання, просто залишиться на папері. Тому потрібно було вказати вичерпний перелік прав затриманого, так само як у випадку із застосуванням запобіжного заходу. Не ви-

падково тому автори одного з коментарів прямо зазначають, що «таке формулювання утруднює визначення тих прав, роз'яснення яких вимагає це положення. Крім того, роз'яснення численних прав, передбачених КПК може призвести до зворотного ефекту, коли важливі права підозрюваного загубляться серед інших прав»⁵.

Також помилково відносити право затриманого отримувати медичну допомогу до процесуальних прав; це суто матеріальне право особи, яка затримана в якості підозрюваного.

Нарешті, виникає питання, чому обов'язок уповноваженої службової особи обмежено роз'ясненням прав, а у статті 212 КПК встановлено, що службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана роз'яснити затриманому не лише підстави затримання та його права, а ще й обов'язки.

Разом з тим, вбачається певна неузгодженість між статтями 208 і 276 КПК, оскільки згідно з останньою статтею «у випадках, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа (особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені статтею 42 цього Кодексу», а після повідомлення про права «слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав».

Роз'яснення особам їх прав та обов'язків є однією з обов'язкових вимог до проведення слідчих (розшукових) дій. Так, у статті 223 КПК встановлено, що слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом. Згідно із статтею 224 КПК, перед допитом встановлюється особа, роз'яснюються її права, а також порядок проведення допиту. У разі допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих по-

казань, а потерпілий – за давання завідомо неправдивих показань. За статтею 226 КПК допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. До початку допиту цим особам роз'яснюється їх обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання. Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання.

З викладеного можна зробити наступні висновки. Проведений розгляд положень КПК, що стосуються забезпечення знання прав та обов'язків, показує, що воно повинно забезпечуватися відповідними повноважними суб'єктами на всіх стадіях кримінального процесу щодо всіх осіб, які так чи інакше виявляються задіяними в цьому процесі (в якості затриманої особи, підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача або відповідача, свідка, поручителя, заставодавця, представника неповнолітнього та інших).

При цьому обов'язок роз'яснювати права вказаним особам пов'язується, як правило, з конкретною процесуально-правовою ситуацією, тобто з тими правовими відносинами, які виникають з певних юридичних фактів, що обумовлює необхідність роз'яснювати їх конкретні точно визначені права та обов'язки, а не просто їх перераховувати. Більше того, у літературі зазначається, що виконання обов'язку щодо роз'яснення затриманому його прав має фіксуватися у протоколі, в якому зазначається «повний перелік процесуальних прав та обов'язків»⁶. Таке конкретне роз'яснення включає інформування особи про наслідки порушення її прав та обов'язків і міри її відповідальності за порушення, якщо ця відповідальність встановлена. Адже показником знання кожним своїх прав і обов'язків у кримінальному процесі є їх розуміння саме як належної поведінки особи, що має на меті визначене законом здійснення вказаного процесу. Саме тому законодавець встановлює додаткові вимоги до дій суб'єктів з роз'яснення прав і обов'язків зацікавленим особам, пе-

редбачаючи в окремих випадках письмову фіксацію виконання ними даного обов'язку.

Водночас право людини знати свої права та обов'язки в кримінальному процесі включає не тільки обов'язок повідомити їх особі та роз'яснити, а ще низку обов'язків, що призначені забезпечити це право, такі як надання необхідних процесуальних документів, інформування особи про процесуальні акти, які стосуються її прав та обов'язків, а також забезпечення можливості користуватися правовою та мовною допомогою тощо.

У підсумку виконання цих обов'язків визначеними законом суб'єктами створює необхідні умови гарантування людині в кримінальному процесі її конституційного права знати свої права та обов'язки.

1. Конституція України від 28.06.1996 // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // ВВР України. 2013. №№ 9-13. Ст. 88. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/4651-17/print>
3. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / За ред. О.А. Банчука, Р.О. Куйбіди, М.І. Хавронюка. Харків: Фактор, 2013. С. 411.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків: Право, 2012. С. 515-518; Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Харків: Одиссей, 2013. С. 416-418; Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні / С.В. Петков, Я.О. Васильчук, Л.А. Гарбовський, А.В. Григоренко та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2015. С. 320-323.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / за ред. О.А. Банчука, Р.О. Куйбіди, М.І. Хавронюка. Харків: Фактор, 2013. С. 408-412.
6. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному

провадженні / С.В. Петков, Я.О. Васильчук, Л.А. Гарбовський, А.В. Григоренко та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2015. С. 321.

Korniienko-Zienkova Nataliia. Ensuring the right to know your rights and duties in the criminal process of Ukraine

The provisions of the Criminal Procedural Code of Ukraine concerning the provision of knowledge of rights and duties by persons participating in the criminal process are considered. It is noted that the right to know their rights and duties should be ensured by the appropriate authorities at all stages of the criminal process regarding to the detained person, the suspect, accused, victim, civil plaintiff or defendant, witness, guarantor, representative of a minor and others. It was found that responsibility to explain the rights to the indicated persons is usually associated with a specific procedural-legal situation, that is, with the legal relationships arising from certain legal facts. This is conditioned by the clarify rights and duties in a clear and timely manner, rather than merely listing them, in order for these participants to understand them.

Attention is drawn to the fact that the Criminal Procedure Code refers to clarifying not only the rights but also the duties of the suspect and the accused.

Ensuring the human right (person) to know their rights and duties in the criminal procedure provides for the following types of duties of the subjects specified by the law: 1) to acquaint the person with his procedural rights and duties and to explain the specified rights and duties; 2) to provide the person with procedural documents for familiarization with them; 3) inform the person about the existence of relevant procedural acts concerning his rights or duties; 4) to provide the person with the use of professional legal assistance, including providing them with legal aid in cases stipulated by law; 5) to provide the person, at the expense of the state, the use of professional assistance of an interpreter to eliminate language barriers in the part of knowledge of her rights and obligations; 6) to provide meeting with foreign diplomatic representative or consular office of the foreign state.

The right to know the rights and duties in the criminal process involves not only the duty to inform them and explain them, but also a number of duties designed to secure this right.

Keywords: procedural rights, the right to know their rights and duties, the duty to clarify the law, procedural acts, procedural and legal situation.